

Фігурально висловлюючись процес досягнення спільної угоди уявляється як створення глиняної скульптури, у процесі народження якої створюється спочатку проволочений каркас, який вже потім поступово обростає глиною

Засобом реалізації японського стилю комунікації є повнокровний діалог, який не оформляє вже готовий зміст, заготовлену позицію, а вперше в тісному контакті та взаємодії з опонентом допомагає виявити цей зміст, тобто спільну або наближену до іншої позицію, допомагає побачити і всебічно розглянути те, що стане платформою майбутньої угоди. За допомогою повноцінного діалогу опоненти реально чують один одного, через відвертий діалог доводиться кожна з позицій, що вступили у взаємодію, до максимальної сили і глибини, до межі переконливості, що у такий спосіб підвищує шанси на порозуміння між ними. За таких умов проблема висвітлюється під усіма можливими кутами зору, так, як людина бачить в себе в дзеркалі трюмо, в різноманітних фокусах. Таким чином, діалог як засіб комунікації робить можливим пошук аргументів, які б змусили розкрити особливості позицій опонентів, які приховані навіть від них самих.

В більш широкому розумінні такий діалог дає змогу розширити обрії бачення і відкрити нові сторони проблеми, які є основою для порозуміння між опонентами через введення проблеми в новий контекст.

На основі викладеного можна зробити наступні висновки: найбільш ефективним засобом досягнення поставленої мети у взаємодії з партнером можна вважати переговорні процедури, які є конструктивною альтернативою всім іншим підходам, особливо силовим. Від того, наскільки людина буде ефективна в цьому аспекті, буде залежати реалізація її інтересів;

- найбільш оптимальною стратегією переговорного процесу є стратегія «виграти / виграти», за допомогою якої не тільки знаходиться найбільш прийнятне рішення, в якому однаково зацікавлені обидві сторони, а й зміцнюються і поліпшуються стосунки між людьми;

- оптимальним стилем ведення дискусій у переговорних процедурах можна вважати «японську» модуль комунікації, коли обидва учасника переговорів намагаються спільними зусиллями виробити маршрут просування на шляху досягнення рішення, яке максимально враховує інтереси обох сторін і закладає підґрунтя розвитку стосунків на перспективу в майбутньому.

Щербяк А. А.

доктор педагогічних наук, професор кафедри документознавства,
інформаційної діяльності та українознавства ЮФ ТНЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Зміна системи вищої освіти в Україні, її входження до світового освітнього простору висувають високі вимоги до забезпечення повноцінною вищою освітою студентів. Сьогодні одним із першочергових завдань вищої освіти вважається підготовка фахівців, які відповідають вимогам ринку праці не тільки своєї країни, а й інших країн світу. Університет стає обличчям країни, а сфера вищої освіти перетворюється на важливе підґрунтя міжнародної конкурентоспроможності країни. Виші активно включаються у процес інтернаціоналізації. Європейське співтовариство сприяє міжуніверситетській кооперації як засобу підвищення якості вищої освіти.

На сучасному етапі створюються передумови для масового припливу в Європу іноземних студентів з усього світу. Україна в цьому є однією з тих держав, де співвідношення

вартості та якості освіти є провідним критерієм у виборі місця навчання. Тому залучення на навчання іноземних студентів є запорукою становлення стабільності успішного функціонування ВНЗ України. Інтернаціоналізація сучасної вищої школи актуалізує проблему адаптації іноземних студентів до нового мовного, соціокультурного та навчального середовища. Кожний іноземний студент, що прибуває до ВНЗ України на навчання, є представником певної країни з особливою ментальністю, психологічним станом, своєрідним сприйняттям світу й нового соціокультурного середовища. Це необхідно враховувати для успішного керування навчально-виховним процесом у студентів-іноземців. Безперечно, організація успішної адаптації іноземних студентів сприяє їх швидшому включенню у студентське середовище, полегшує засвоєння основних норм інтернаціонального колективу, подолання «мовного бар'єру», посилення почуття академічної рівноправності. Тому труднощі процесу пристосування іноземних студентів до українського освітнього середовища і до навчання в українських університетах потребують усебічних психолого-педагогічних досліджень.

На сьогодні у світі в умовах глобалізації стрімко розвивається інтернаціоналізація освіти та навчання, усе більше студентів навчається за кордоном. Як стверджує російський дослідник М. Балихін, міжнародний ринок вищої освіти становить близько 80-100 млрд. доларів США [2]. За даними ЮНЕСКО, на світовому ринку освітніх послуг присутні вищі навчальні заклади (ВНЗ) понад 140 країн. На цьому ринку основними операторами виступають університети як навчальні заклади, що можуть надавати освітні послуги споживачам з різних країн. Наразі за різними оцінками у світі налічується 2,5-4 млн. іноземних студентів, з яких 22 % навчаються у США, 12 % – у Великій Британії, 9 % – Німеччині, 8,2 % – Австралії, 8 % – Франції, 5 % – Китаї, 4,2 % – Японії, 3 % – Росії, 3 % – Іспанії, по 2 % – Канаді, Бельгії, Австрії та Італії [9]. При тому більше 40 % міжнародного ринку освітніх послуг припадає на країни ЄС. Частка України на міжнародному ринку освіти за чисельністю іноземних студентів становить 1 %. [7, с. 379].

За динамікою прийому і загальною чисельністю іноземних студентів Україна входить до десятки провідних країн світу і має перспективи розвитку цього напрямку та закріплення на світовому ринку з високоінтелектуальною послугою, що здатна приносити непогані прибутки для країни. Як стверджують дані стенограми круглого столу «Проблеми нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти України від 8 листопада 2013 року», фінансові надходження від цього у 2012/2013 рр. склали 4,3 млрд. грн. Вагомі надходження коштів мають ВНЗ, у яких навчається значна частка іноземних студентів [9; 5]. Більшість вищих навчальних закладів України визначають підготовку іноземних студентів як важливий напрямок діяльності, що сприяє міжнародній державній політиці, зміцнює економічну та геополітичну позицію країни. 2014 року канадський уряд визнав міжнародну освіту ключовим фактором у створенні нових робочих місць та покращенні добробуту і планує до 2022 р. вдвічі збільшити кількість іноземних студентів – до 450 тис. осіб. Це призведе до зростання витрат іноземних студентів у країні до 16,1 млрд. доларів і дозволить створити в Канаді щонайменше 86,5 тис. нових робочих місць [12].

Україна має значний досвід підготовки іноземних студентів у вітчизняних вищих освітніх закладах. Однак після розпаду СРСР, втративши свої позиції на світовому ринку надання освітніх послуг, наша держава поступово набирає обертів у залученні іноземних громадян із метою надання освітніх послуг в українських університетах. За даними МОН України, кількість іноземних

студентів в Україні за останні роки зросла з 42 до 69 тисяч, а кількість коштів, що надходять до державного бюджету за їхнє навчання збільшується на більш ніж 500 млн. грн. Такі тенденції підтверджують статистичні дані: у 2008/2009 н.р. навчалося в Україні 42782 іноземних студенти, у 2009/2010 н.р. – 44082, 2010/2011 н.р. – 46599, у 2011/2012 н.р. – 53664, у 2012/2013 н.р. – 60295, у 2013/2014 н.р. – 69137 іноземних студентів [13].

Якщо взяти до уваги географію вступників, то в Україні у 2012/2013 н.р. найбільше (50%) навчалося студентів з Азії – Туркменістану (12758 осіб), Азербайджану (5895 осіб), Китаю (4102 особи), Нігерії (3890 осіб), Індії (3489 осіб), Іраку (3371 особа), Російської федерації (2869 осіб) тощо. Понад 4 тис. іноземних студентів представляють європейські країни [10, с. 71]. Причиною того, що на навчання до України приїжджає мало іноземців з розвинутих країн, є недостатньо високі котирування вітчизняних ВНЗ у міжнародних рейтингах, за якими визначається рівень якості освіти. 2014 року через події в Україні кількість студентів-іноземців зменшилася. У майбутньому потрібно інтенсифікувати інформаційну роботу за кордоном, щоб переконати потенційних студентів у безпечності навчання в Україні.

У процесі залучення іноземних студентів на навчання на сучасному етапі спостерігається дві тенденції: по-перше, збільшення студентів з країн колишнього СРСР та Африки; по-друге, зменшення студентів з країн Близького сходу, втрата Україною традиційних ринків постачання освітніх послуг. Перша тенденція є позитивною для України та має перспективи до подальшого розвитку. Зокрема це стосується країн Середньої Азії – Азербайджану (збільшення в 5 разів), Туркменістану (збільшення більше ніж у 3 рази), Узбекистану (збільшення в 3 рази). Спостерігається також збільшення студентів з Киргизстану, Таджикистану, Казахстану. Зазначена тенденція хоча і є позитивною, але має потенційну загрозу для розвитку з боку системи освіти України. Поступовий перехід на навчання виключно українською мовою у ВНЗ України може зменшити кількість студентів з країн близького зарубіжжя. Для багатьох іноземних студентів перехід на українську мову під час надання освітніх послугу ВНЗ буде означати додатковий рік навчання на підготовчому відділенні та призведе до додаткових витрат, а це значно зменшить кількість бажаючих навчатися в Україні [7, с. 380].

У більшості вищих навчальних закладів існують спеціальні підготовчі факультети (курси) для іноземців. Протягом року вони вивчають українську чи російську мову, а також профільні дисципліни. Після закінчення підготовчого факультету випускники отримують свідоцтво, яке надає їм право вступати до будь-якого навчального закладу України за результатами співбесіди на контрактній основі. Вартість підготовчих курсів у різних вишах коливається від 1,5 до 3,5 тисяч доларів США. Кожен виш має свою специфіку у виборі спеціальностей. Пристосування іноземних студентів до вищої школи на етапі довишівської підготовки – це адаптація до компонентів нової педагогічної системи: інформаційно-світоглядної (до викладання дисциплін, форм і методів організаційно-виховної роботи) і психолого-педагогічної (до студентської групи, її соціально-психологічного клімату, системи контролю знань, самопідготовки). Зазначена адаптація проходить під впливом певних очікувань як із боку викладачів підготовчого факультету, так і студентів-іноземців.

У той же час темпи зростання чисельності іноземних студентів в Україні ще не набули того рівня, який відповідав би сучасним можливостям вітчизняної вищої школи. Місцеві органи влади поки що не створили необхідних умов для адаптації іноземних студентів в частині облаштування їх побуту та впровадження освітніх програм іноземною мовою. Також потребує подальшого

розвитку інфраструктура залучення кращих іноземних студентів і викладачів, інтернаціоналізація сфери освіти тощо.

Дослідження свідчить, що адаптація – це складне багатофакторне явище, що має свої власні механізми та закономірності, вивченням яких займаються представники багатьох галузей науки. Відповідно до своїх професійних інтересів вони акцентують увагу на певних видах адаптації – біологічній, психічній, психологічній, соціально-психологічній, соціальній, соціально-педагогічній, професійній та ін. У зв'язку з цим у сучасній літературі використовується багато суперечливих визначень цього поняття. Визначаючи його суть, ми виходимо з розуміння того, що адаптація може розглядатися як процес, стан, властивість чи результат діяльності, що виникає за певних умов і триває протягом певного періоду, доки не буде встановлено динамічної рівноваги між системами, що адаптуються [15, с. 118].

Згідно з Н. Кондратовою слово адаптація (від лат. «adapto» – «пристосування») виникло в біології для позначення процесу пристосування будови і функцій організму до умов навколишнього середовища [6, с. 190]. Важливим для нашого дослідження є вивчення підходів щодо визначення умов та чинників адаптації студентів до навчання у виш. У своїй праці російський психолог Н. Шафажинська зазначає, що адаптація студента-першокурсника в системі навчання у виш є складним динамічним процесом, який характеризується взаємодією певних чинників, а саме: об'єктивно-соціальних, соціально-психологічних, які зумовлюють «включення» особистості в нове соціальне середовище; психологічних (індивідуальнопсихологічні особливості особистості, пов'язані з темпераментом та ін.) [11; 14].

Дослідники адаптації іноземних студентів (Д. Арсенев, А. Зінковський, М. Іванова, О. Кравцов, Н. Тіткова), найчастіше виділяють три групи адаптаційних проблем: академічні, тобто пов'язані з навчальним процесом; індивідуальні, пов'язані з особливостями особистості; та соціокультурні, пов'язані з умовами нового соціального середовища, які інтенсивно вивчаються й успішно застосовуються в практиці навчання іноземців у ВНЗ [1; 4].

На основі аналізу теоретичних джерел було встановлено, що найбільш значущими психологічними проблемами для іноземних студентів є труднощі, пов'язані із входженням в життя в новому кліматі, незвичних побутових умовах, з необхідністю пристосування до нових норм і традицій поведінки і взаємодії з оточуючими; часті прояви етнокультурних стереотипів й упереджень, зокрема у вигляді побутового націоналізму і расизму в регіонах навчання; різноманітні і складні, часто важко прогнозовані ситуації соціокультурного, навчального та побутового плану, які породжують соціальні та психологічні труднощі і призводять до неможливості реалізації особистісно актуальних мотивів, емоційних, пізнавальних, поведінкових проблем і часом до фрустрації; дезадаптивні реакції, що призводять до погіршення самопочуття, підвищення тривожності, вираженої відчуженості від колективу навчальної групи, внутрішньоособистісних і міжособистісних конфліктів і, як наслідок, зниження успішності, втрати інтересу і сенсу навчально-професійної діяльності [8, с. 202-203].

Адаптація іноземних студентів до українських реалій – складний процес, яким можна керувати і прискорювати його. Означений процес включає багато аспектів. Найскладнішими з них, на думку Т. Довгодько, є пристосування до: нових кліматичних умов і часу; нового соціокультурного середовища; нової освітньої системи; до нової мови спілкування; інтернаціонального характеру груп [3, с. 116].

Таким чином, що наявність іноземних студентів у вищому навчальному закладі будь-якої країни світу – це вагомий елемент інтеграційного розвитку системи вищої освіти держави, який свідчить про високий рівень якості

освітніх послуг і престиж вищої школи цієї країни на світовому ринку освітніх послуг. Підготовка у нашій країні іноземних фахівців – одна з ефективних форм культурного і наукового співробітництва, що сприяє зміцненню авторитету України на міжнародній арені і є джерелом додаткового фінансування освіти.

Незважаючи на те, що Україна має досить високу кількість іноземних студентів (у 2013/2014 н.р. – 69137 осіб), необхідно відзначити, що формування цієї кількості відбувається завдяки минулим надбанням вітчизняної системи вищої школи України в світі. Але для успішного розвитку цього напрямку необхідна цілеспрямована, скоординована діяльність органів влади, ВНЗ України.

Адаптація студентів-іноземців до освітнього середовища українського вишу – це комплексне явище, успішність якого визначається багатьма критеріями, що дозволяють поліпшити якість навчання іноземних студентів і досягти найкращих академічних результатів. Процес адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ України набагато складніший за процес адаптації вітчизняних студентів, адже крім тих етапів, труднощів, критеріїв готовності до навчання та багатьох інших складових цього процесу, студент-іноземець стикається з цілою низкою додаткових проблем, пов'язаних із перебуванням не в рідній країні, недосконалим володінням українською мовою, відсутністю друзів і знайомих на початковому етапі перебування, віддаленістю від батьків, незнанням або поверховим знанням традицій і звичаїв, специфіки населення України тощо.

Отже, частиною освітньої політики в галузі підготовки фахівців для зарубіжних країн має стати науково організований процес їх адаптації до навчальної діяльності в українському соціокультурному середовищі, що має важливе значення для збереження наукового та освітнього потенціалу українських вищих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арсеньев Д. Г. Социально-психологические и физиологические проблемы адаптации иностранных студентов / Д. Г. Арсеньев, М. А. Иванова, А. В. Зинковский. – СПб., 2003. – 160 с.
2. Балыхин М. Г. Тенденции развития международного рынка образовательных услуг: (на примере стран Евросоюза и Российской Федерации) : дис. ... канд. экон. наук / М. Г. Балыхин. – М., 2009. – 174 с.
3. Довгодько Т. Адаптація іноземних студентів до освітнього середовища України / Т. Довгодько // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – № 2. – С. 114-120.
4. Иванова М. А. Социологический портрет иностранного студента первого года обучения в вузе / М. А. Иванова, Н. А. Титкова. – СПб. : НПО ЦКТИ, 1993. – 62 с.
5. Ковальчук Р. Л. Інтернаціоналізація освіти: міжнародно-правовий досвід і національна практика / Р. Л. Ковальчук / Науковий вісник Чернівецького університету. – 2011. – Вип. 604. – С. 40-43.
6. Кондратова Н. О. Проблеми адаптації студентів ВНЗ: зміст, форми, психологічна специфіка / Н. О. Кондратова // Психологія : зб. наук. праць. – Вип. 2. – К.:НПУ, 1999. – С. 189-196.
7. Плинокос Д. Д. Тенденції розвитку діяльності з надання освітніх послуг іноземним громадянам у ВНЗ України / Д. Д. Плинокос // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 379-382.
8. Сегеда О. О. Особливості адаптації іноземних студентів до освітнього середовища України / О. О. Сегеда, А. А. Осипенко // Вісник Харківського

- національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2014. – Вип. 48. – С. 199-208.
9. Стенограма круглого столу на тему: «Проблеми нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти України від 8 листопада 2013 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document;jsessionid=8B816D382BB5EE122BD59A16AF953F0D?id=58409>.
 10. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (Проект). – Київ, 2014. – 75 с.
 11. Тихоновський О. В. Особливості педагогічного спілкування на етапі адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ / О. В. Тихоновський // Запорозький медичний журнал. – 2014. – № 2. – С. 132-134.
 12. У Канаді планують збільшити вдвічі кількість іноземних студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [tp://zik.ua/ua/news/2014/01/16/u_kanadi_planuyut_zbilshyty_vdvichi_kilkist_inozemnyh_studentiv_453165](http://zik.ua/ua/news/2014/01/16/u_kanadi_planuyut_zbilshyty_vdvichi_kilkist_inozemnyh_studentiv_453165)
 13. Урядовий кур'єр. – 2014. – 17 вересня.
 14. Шафажинская Н. Е. Личностная и профессиональная самооценка студента педвуза / Н. Е. Шафажинская. – М., 1986. – 102 с.
 15. Щербяк Ю. А. Особливості адаптації першокурсників до навчання в вищому економічному навчальному закладі / Ю. А. Щербяк // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогіка». – Випуск VIII. – Мелітополь, 2012. – С. 117-125.

Ященко Е. М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психологічних та
педагогічних дисциплін ЮФ ТНЕУ

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

В сучасних умовах входження України в європейський простір все більшої актуальності набуває процес оновлення освіти як гаранта й визначального засобу розвитку особистості та її культури, відтворення інтелектуального і духовного потенціалу в умовах сьогодення. Це зумовлено тим, що всі високорозвинені країни на етапі реформування економіки опиралися на освіту як одну з продуктивних галузей. У сучасних умовах розвиток освіти має не тільки відображати стан держави загалом, а й значною мірою мати випереджувальний характер у визначенні орієнтирів реформування інших галузей і сфер діяльності. Освіті належить пріоритетне значення в кадровому забезпеченні державних програм реформування економіки, розробці та впровадженні основних засад, механізмів побудови правового й економічного базису нашої держави. Глобальні зміни у європейському просторі в цілому потребують істотних змін і в українській освіті, які полягають у формуванні культури професіонала шляхом впровадження особистісно орієнтованих освітніх технологій навчання і виховання [1].

Проблема виховання культури особистості в системі вищої школи займає центральне місце в «Концепції розвитку економічної освіти», де окреслені ціннісні орієнтири, що розкриваються через «розвиток творчого потенціалу